

ΑΜΥΛΟΕΙΔΩΣΗ ΕΚ ΤΡΑΝΣΘΥΡΕΤΙΝΗΣ

Νέες θεραπευτικές προσεγγίσεις

Βαδίζοντας από τη διάγνωση στη σύγχρονη θεραπευτική αντιμετώπιση

Μαρία Γαβριατοπούλου

Επίκουρη Καθηγήτρια Θεραπευτικής και Μεθοδολογίας Κλινικής Έρευνας

Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Αθήνα, 10 Μαρτίου 2018

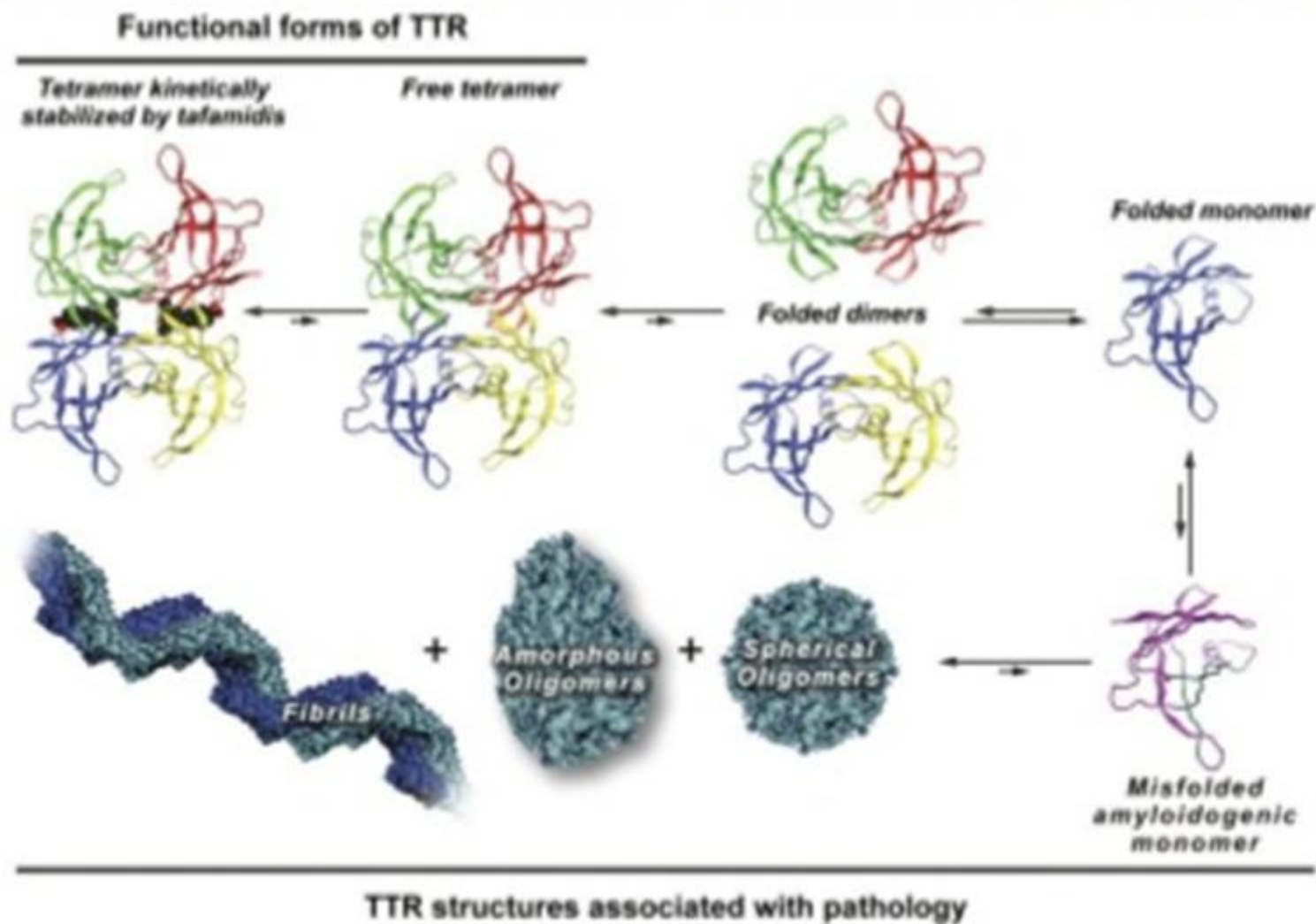
Αμυλοείδωση εκ τρανσθυρετίνης-ATTR

-Τρανσθυρετίνη: Μεταφορέας της θυροξίνης και της ρετινόλης

-Παράγεται κατά κύριο λόγο (>95%) στο ήπαρ και δευτερευόντως στα χοριοειδή πλέγματα του εγκεφάλου και στο επιθήλιο της χρωστικής του αμφιβληστροειδούς

-Σχετίζεται με το σχηματισμό ινιδίων αμυλοειδούς που εναποτίθενται σε ποικίλα όργανα και ιστούς με ιδιαίτερο τροπισμό το νευρικό σύστημα και την καρδιά

TTR STRUCTURE AND FIBRIL FORMATION

Σημεία και συμπτώματα

Μη ειδικά

ΚΑΡΔΙΑ

- Συμφορητική καρδιακή ανεπάρκεια –κυρίως δεξιάς (δύσπνοια στην κόπωση, οιδήματα, ηπατομεγαλία, ασκίτης, διατεταμένες σφαγίτιδες), διαστολική δυσλειτουργία, αρρυθμίες
- Διατηρημένο κλάσμα εξώθησης προεξάρχει στην ATTR

ΠΕΡΙΦΕΡΙΚΟ ΝΕΥΡΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

- Συμμετρική, αισθητικοκινητική (ή και αυτόνομη) αξονικού τύπου πολυνευροπάθεια
- Κάτω άκρων στη μετάλλαξη TTR V30M
- Άνω άκρων στις μεταλλάξεις TTR I84S, TTR L58H
- Αδυναμία και παραισθησίες στα άνω άκρα από εναπόθεση στους καρπιαίους σωλήνες TTR L58H

Σημεία και συμπτώματα

ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΝΕΥΡΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

- Νυσταγμός και πυραμιδική συνδρομή με σπαστική παραπάρεση
- Σπασμοί, υπαραχνοειδείς αιμορραγίες, άνοια
- Πολύ σπάνια: Απώλεια ακοής και παραγκεφαλιδική αταξία

ΓΕΣ, ΟΦΘΑΛΜΙΚΗ ΠΡΟΣΒΟΛΗ, ΠΟΡΦΥΡΑ

Σημεία και συμπτώματα Πολυνευροπάθειας

Ρήξη τένοντα δικεφάλου και TTR αμυλοείδωση

Table. Frequency of Ruptured Distal Biceps Tendon Among Patients in the Biopsy-Proven ATTRwt vs Heart Failure (Control) Groups

Ruptured Distal Biceps Tendon Status	ATTRwt Group, No. of Events (n = 111)	Heart Failure Group, No. of Events (n = 40)
Present	37	1
Absent	74	39

ΔΙΑΓΝΩΣΗ

-Κλινική εξέταση μη ειδική-Οικογενειακό ιστορικό

-Βιοψία (προσβεβλημένου οργάνου, λίπους, σιελογόνου αδένα) **CONGO RED θετική χρώση**

Βιοψία λίπους 20-25% σε ATTRwt, 50-75% σε variant

Βιοψία μυοκαρδίου 100% ειδικότητα και ευαισθησία

-Ταυτοποίηση του αμυλοειδούς με ανοσοιστοχημεία ή *mass spectrometry*

-Γενετικός έλεγχος

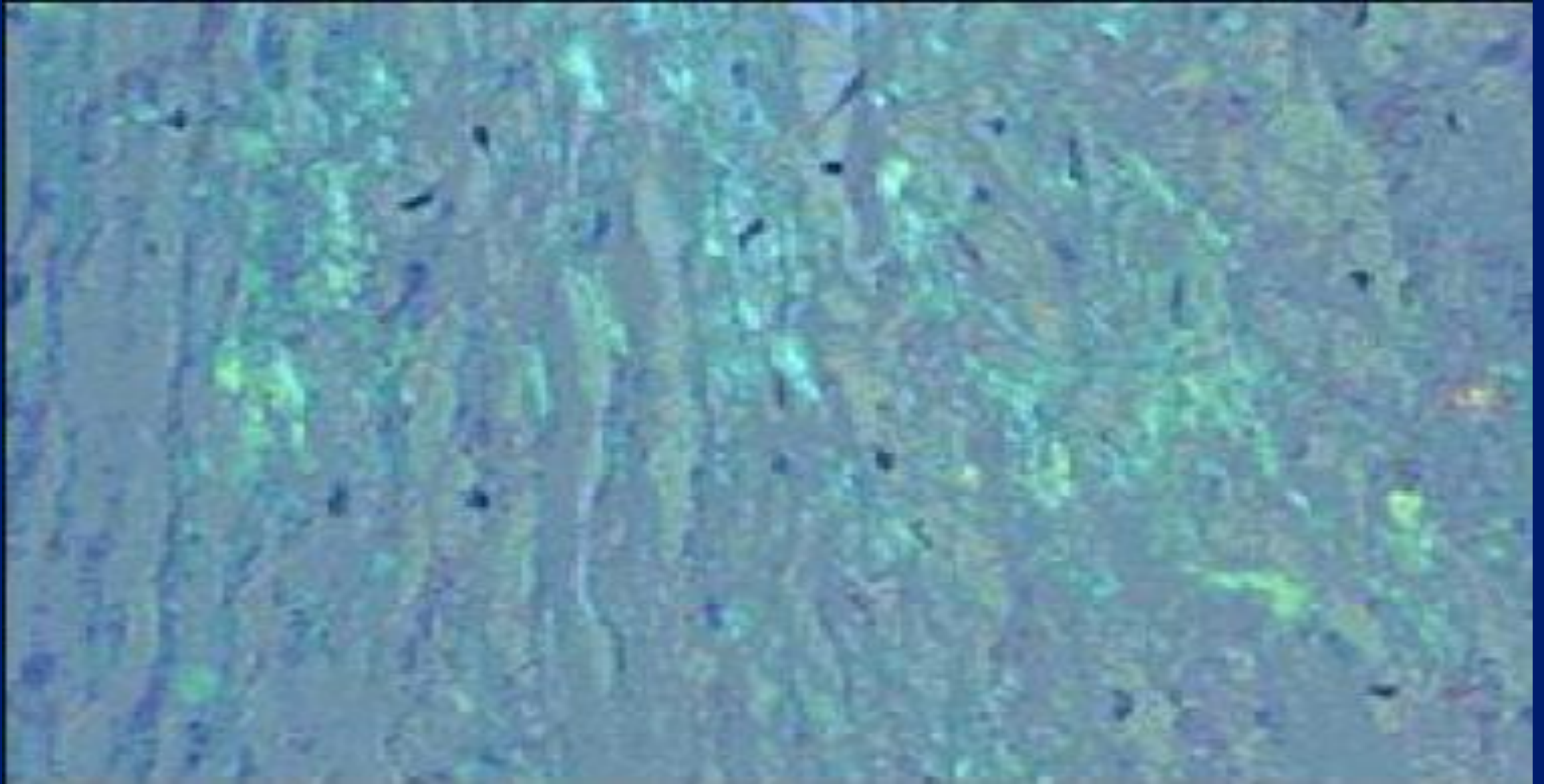
-Ταχύτητες αγωγής νεύρων

-Radiolabeled P-component scanning

-MRI καρδιάς, U/S καρδιάς, ΗΚΓ, PYP scan

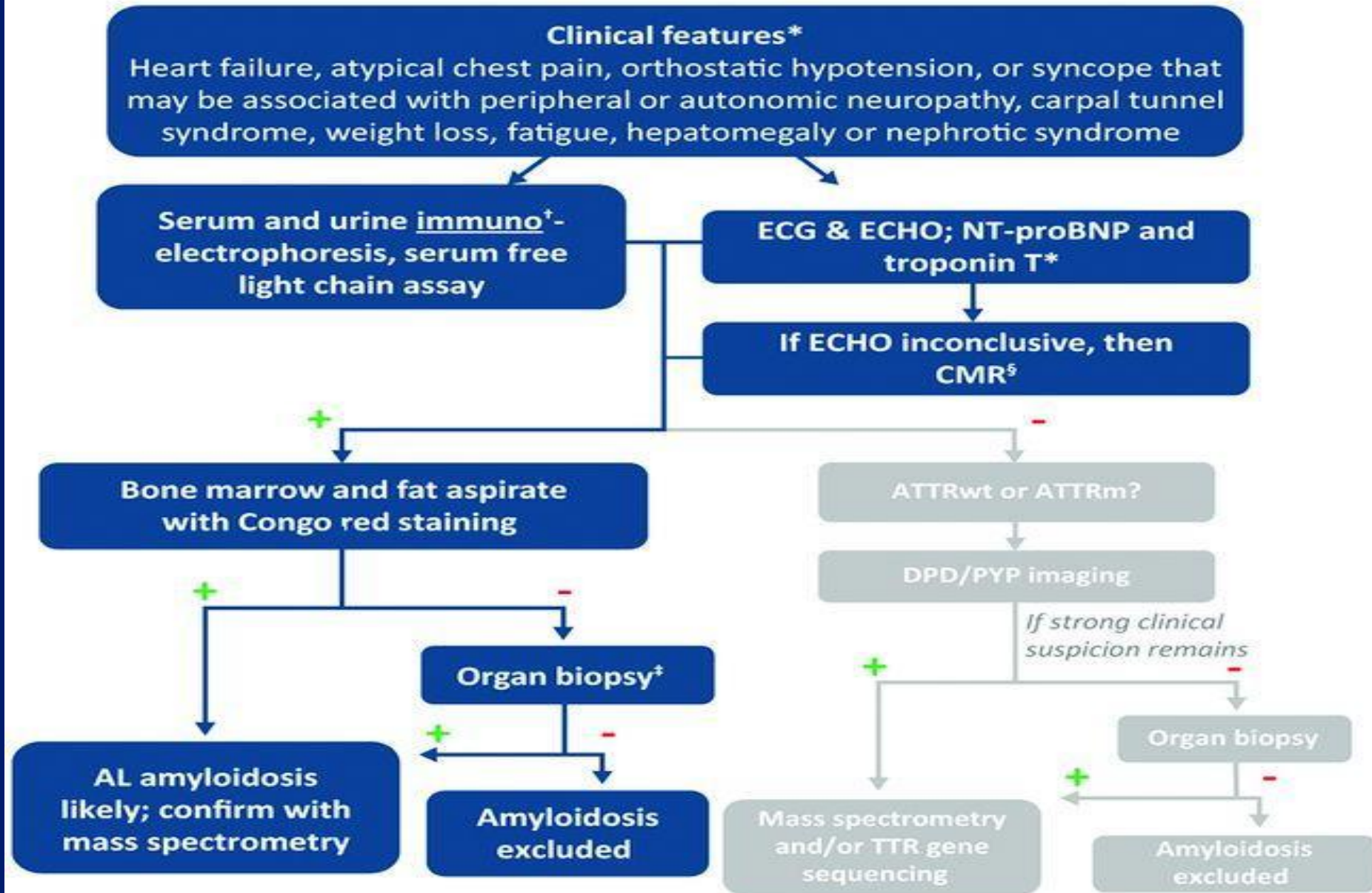
-Ισχυρή υποψία όταν συνδυάζονται συμπτώματα από καρδιά και νευρικό σύστημα

Congo Red positive stain

A Algorithm for diagnosis in patients with suspected cardiac amyloidosis*

ΠΑΘΟΦΥΣΙΟΛΟΓΙΑ

Χωρίς μετάλλαξη στο γονίδιο της τρανσθυρετίνης/Γεροντική αμυλοείδωση

-7^η και 8^η δεκαετία της ζωής

-25% σε νεκροτομικά ευρήματα >85 ετών-συνήθως ασυμπτωματική

Με μετάλλαξη στο γονίδιο της τρανθυρετίνης

-περισσότερες από 100 μεταλλάξεις που οδηγούν στις οικογενείς μορφές

-οι συχνότερες: Thr60Ala (24%), Val30Met (15%), Val122Ile (10%)(συχνότερη σε Αφροαμερικάνους), Ser77Tyr (5%)

-όταν προεξάρχει η προσβολή του νευρικού συστήματος ► οικογενής αμυλοειδωτική πολυνευροπάθεια (FAP) (συχνότερη η Val30Met, Πορτογαλία)

-όταν προεξάρχει η προσβολή της καρδιάς ► οικογενής αμυλοειδωτική μυοκαρδιοπάθεια (FAC)

ΠΡΟΓΝΩΣΗ-ΘΝΗΣΙΜΟΤΗΤΑ

Εξαρτάται από το είδος της μετάλλαξης, από το είδος και την έκταση του προσβεβλημένου οργάνου

- Η κυριότερη αιτία θανάτου είναι η ΣΚΑ και οι αρρυθμίες
- Η νόσος οδηγεί σε θάνατο συνήθως 7-12 έτη από την έναρξη των συμπτωμάτων

ATTRh: Σε ενδημικές περιοχές

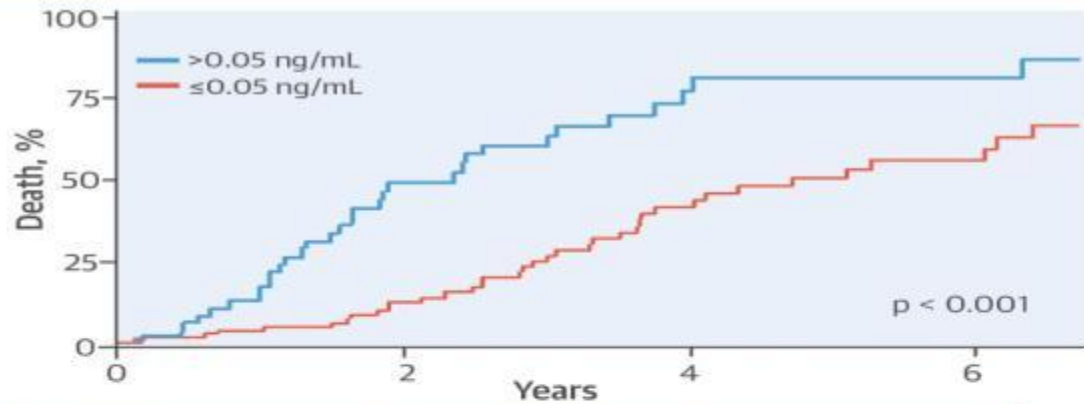
- τα συμπτώματα εμφανίζονται συνήθως πριν την ηλικία των 40 ετών με συχνότερη την προσβολή του νευρικού συστήματος
- οδηγούν προοδευτικά σε καχεξία

Σε μη ενδημικές περιοχές

- η έναρξη των συμπτωμάτων καθυστερεί (>50 έτη)
- Συχνότερη σε άντρες

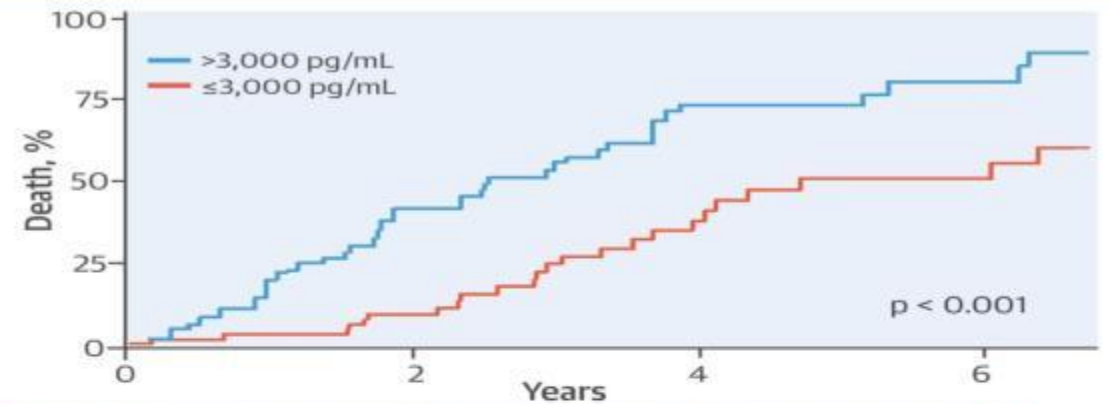
Prognosis-wtTTR

ATTRwt: Mortality-Troponin T

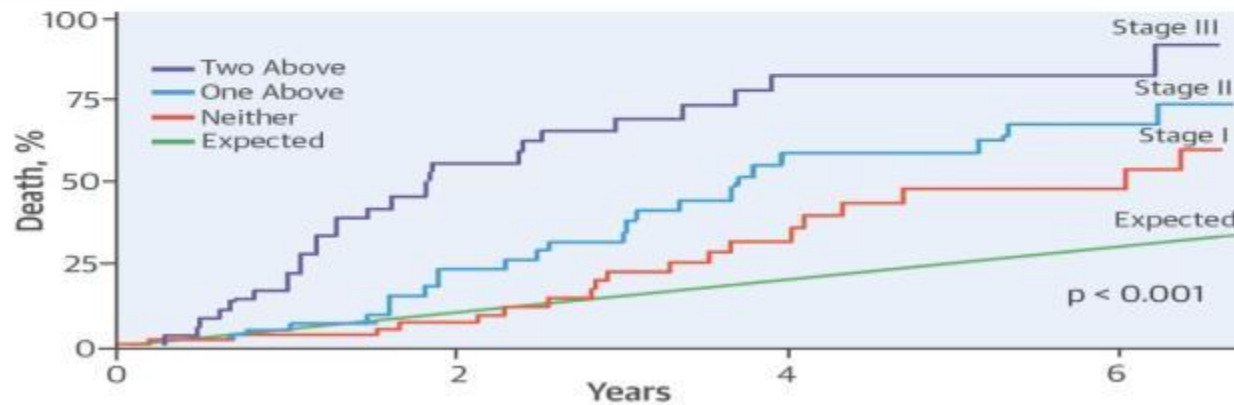
≤0.05	103	59	21	9
>0.05	51	19	5	2

ATTRwt: Mortality-NT-BNP

≤3,000	80	44	15	8
>3,000	74	34	11	3

ATTRwt: Staging System

Neither	68	38	13	7
One Above	47	27	10	3
Two Above	39	13	3	1

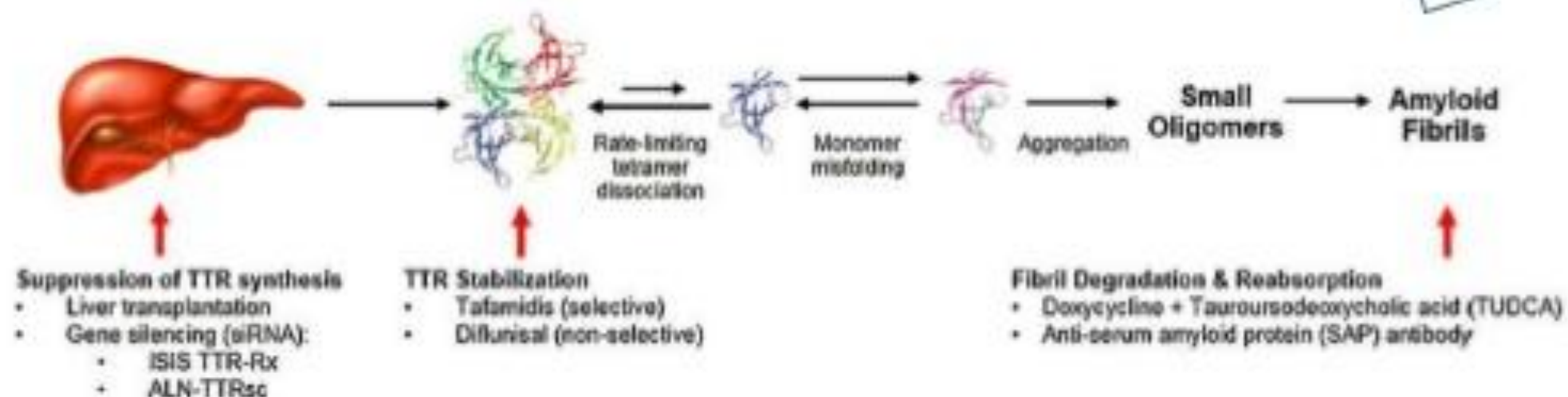
ΔΙΑΦΟΡΙΚΗ ΔΙΑΓΝΩΣΤΙΚΗ

- Ιδιοπαθής αξονική πολυνευροπάθεια
- Χρόνια φλεγμονώδης απομυελινωτική πολυνευροπάθεια
- Στένωση σπονδυλικού σωλήνα
- Νόσος Charcot-Marie-Tooth
- Αλκοολισμός
- Σακχαρώδης διαβήτης
- AA αμυλοείδωση
- Περιοριστική μυοκαρδιοπάθεια
- AL αμυλοείδωση

TTR Amyloid: Pharmacotherapy

Liver transplant

Heart transplant
(or combined heart
liver)

ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ

-Gold standard η μεταμόσχευση ήπατος (ή και άλλων προσβεβλημένων οργάνων)- the early the better

-Κανένα εγκεκριμένο φαρμακευτικό σκεύασμα από τον FDA

-Πολλαπλές κλινικές μελέτες σε εξέλιξη

-Τα κύρια φαρμακευτικά σκευάσματα που μελετώνται είναι:

- ▶ tafamidis
- ▶ diflunisal
- ▶ patisiran
- ▶ revusiran
- ▶ tolcapone

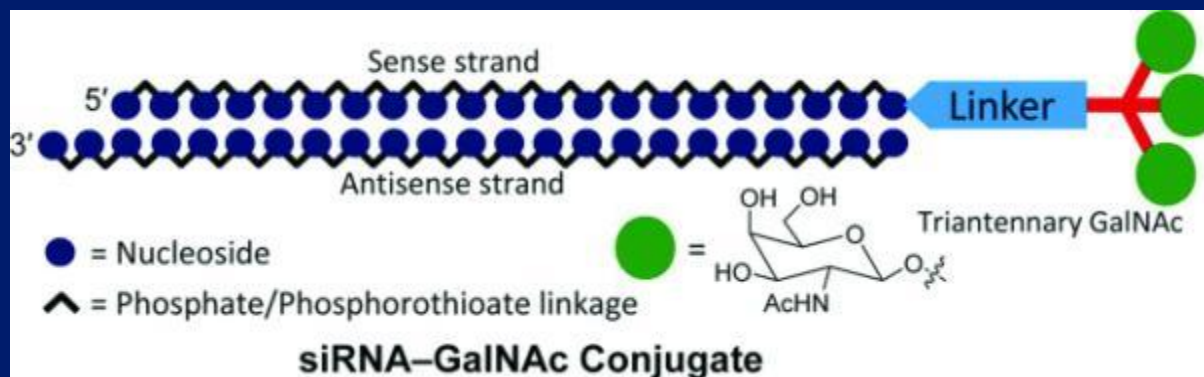
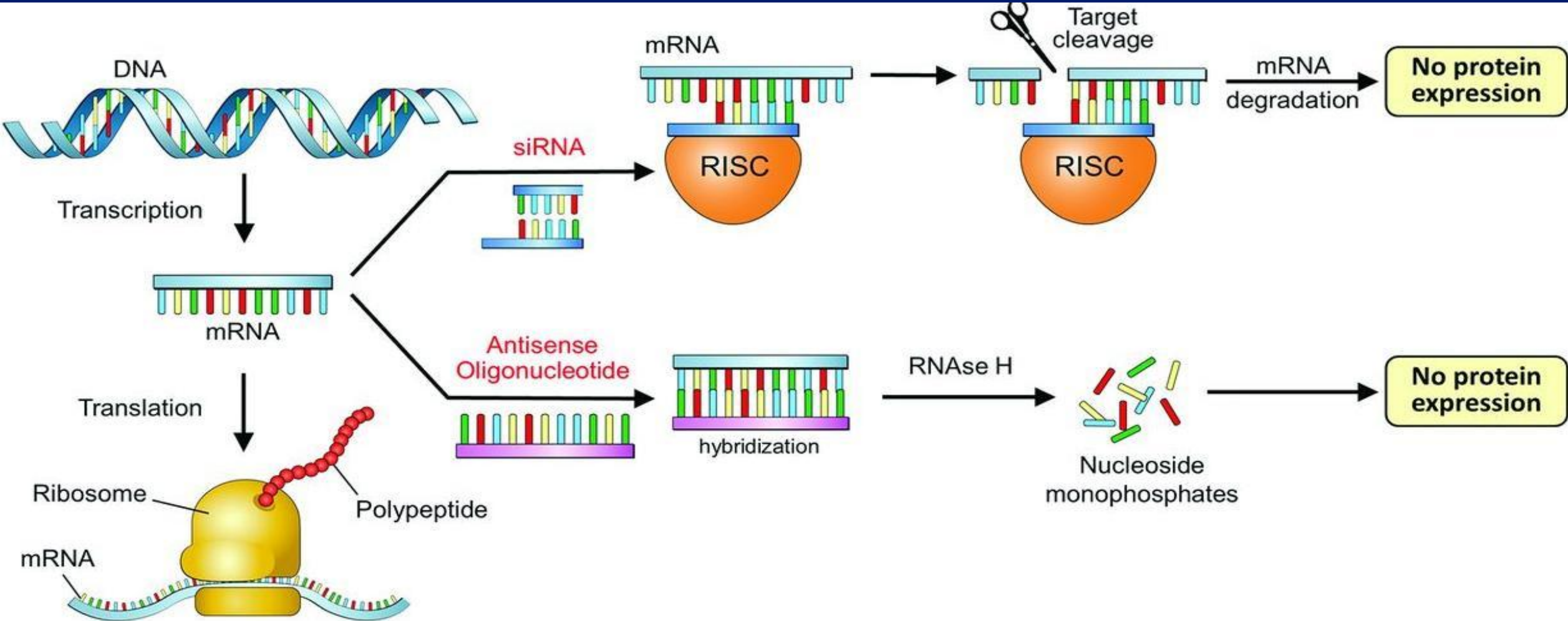

1. ΚΑΤΑΣΤΟΛΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΤΤR

ΧΕΙΡΟΥΡΓΙΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ

Μεταμόσχευση ήπατος (1990)

- 2100 έως σήμερα
- Αντικαθιστά την κύρια πηγή της μεταλλαγμένης TTR
- Σταθεροποίηση της νόσου, αναστέλλει την εξέλιξη της νευροπάθειας
- Καλύτερα αποτελέσματα όταν πραγματοποιείται έγκαιρα
- Επιβίωση στα 20 έτη 55.3%
- Για τους ασθενείς με TTR Val30Met το πιο εκσεσημασμένο όφελος στην επιβίωση αφορά τα πρώτα 5 έτη

ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ

PATISIRAN ΚΑΙ REVUSIRAN-Gene silencing

- Το patisiran είναι μια μορφή siRNAs που αναστέλλει την παραγωγή της TTR (wt και variant) κατά 70%
- Μελέτη φάσης 1 σε υγιείς εθελοντές ανέδειξε ταχύ και δοσοεξαρτώμενο knockdown της TTR
- Μελέτη φάσης 2 ανέδειξε αποτελεσματικότητα και ασφάλεια στη μείωση των επιπέδων της μεταλλαγμένης και μη TTR σε ασθενείς με FAP
- Σε εξέλιξη τυχαιοποιημένη μελέτη φάσης 3
- Το revusiran δρα με ανάλογο μηχανισμό απευθείας στα ηπατοκύτταρα
- Σε μελέτη φάσης 2 τα επίπεδα ορού της TTR ελαττώθηκαν κατά 90%
- Σε εξέλιξη μελέτη φάσης 3

2. ΣΤΑΘΕΡΟΠΟΙΗΣΗ ΤΤR

ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ

ΤΑΦΑΜΙΔΙΣ-Εκλεκτική σταθεροποίηση

- Συνδέεται εκλεκτικά στην TTR και τη σταθεροποιεί
- Με τον τρόπο αυτό αναστέλλει την παραγωγή αμυλοειδούς
- Έγκαιρη έναρξη της θεραπείας ελαχιστοποίησε την πρόοδο νόσου κατά 5.5 έτη σε ασθενείς με ήπια ATTR-FAP
- Μολονότι δεν ανέδειξε στατιστικά σημαντική διαφορά σχετικά με τα πρωτεύοντα νευρολογικά outcomes και την ποιότητα ζωής το 2011 ο ΕΜΕΑ ενέκρινε τη χρήση του
- Έκτοτε η έγκριση του επεκτάθηκε σε Ιαπωνία, Μεξικό και Αργεντινή ως θεραπεία πρώτης γραμμής για σταδίου 1 FAP

ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ

DIFLUNISAL-Μη εκλεκτική σταθεροποίηση

- ΜΣΑΦ εγκεκριμένο από τον FDA για τη θεραπεία της αρθρίτιδας
- Σε δοσολογία 250 mg δισ ημερησίως, προσδένεται στη θυροξίνη και σταθεροποιεί τα κυκλοφορούντα τετραμερή της TTR
- Με τον τρόπο αυτό αναστέλλει την απελευθέρωση των μονομερών που απαιτούνται για την αμυλοειδογένεση
- Σε μια τυχαιοποιημένη, placebo-controlled μελέτη σε ασθενείς με σταδίου I-II ATTR-FAP, το diflunisal βελτίωσε την ποιότητα ζωής και μείωσε την πρόοδο της νευρολογικής συμπτωματολογίας συγκριτικά με το placebo
- off-label
- Προσοχή στη νεφροτοξικότητα, καρδιοτοξικότητα, αιμορραγίες πεπτικού

Castano A, et al. Congest Heart Fail. 2012;18(6):315-9.

Berk J, et al. JAMA 2013;310(24):2658-67

ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ

TOLCAPONE

- Εγκεκριμένο από τον FDA για τη νόσο του Parkinson
- Καταλαμβάνει τις θέσεις πρόσδεσης της T_4 που εδράζουν στα διμερή της TTR και παρεμποδίζει με τον τρόπο αυτό την αμυλοειδογένεση σταθεροποιώντας τα τετραμερή
- Επιπλέον όφελος η αναστολή της κυτταροτοξικότητας της TTR
- Ενδείξεις για καλύτερα αποτελέσματα από το tafamidis στη wt-TTR.
- Σε φάση κλινικών μελετών ([NCT02191826](#), [EudraCT number: 2014-001586-27](#))

3. ΑΠΟΔΟΜΗΣΗ ΑΜΥΛΟΕΙΔΟΥΣ

ΑΠΟΔΟΜΗΣΗ ΤΟΥ ΑΜΥΛΟΕΙΔΟΥΣ

Δοξουκυκλίνη 100 mg b.i.d και TUDCA 250 mg t.i.d (Ταυροδεοσοχολικό οξύ); Μελέτη φάσης 2 σε εξέλιξη

Κυριότερες ανεπιθύμητες ενέργειες: ναυτία, φωτοευασθησία, ΓΟΠ

Μονοκλωνικά αντισώματα έναντι του αμυλοειδούς δοκιμάζονται προκλινικά (SAP)

Πιθανότατα στο μέλλον να συνδυαστούν στοχευμένες προσεγγίσεις

4. ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΚΑΡΔΙΑΚΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ

- Χρήση διουρητικών με προσοχή λόγω του υποκείμενου περιοριστικού συνδρόμου (χαμηλές τελοδιαστολικές πιέσεις)
- Οι ασθενείς έχουν ανάγκη από υψηλότερες πιέσεις πλήρωσης ενώ τα διουρητικά μειώνουν το πρόφορτιο και τη συστολική αρτηριακή πίεση
- Οι β αναστολείς, οι αναστολείς του μετατρεπτικού ενζύμου της αγγειοτενσίνης και η διγοξίνη καλύτερα να αποφεύγονται
- Μιτοντρίνη για την ορθόσταση σε αυτόνομη νευροπάθεια
- Με βάση την υψηλή συχνότητα αιφνίδιων θανάτων η πιθανότητα εμφύτευσης απινιδιστή πρέπει να αξιολογείται κατά περίπτωση

ΧΕΙΡΟΥΡΓΙΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ

Μεταμόσχευση άλλων οργάνων (καρδιά, νεφροί)

Αποσυμφόρηση συνδρόμου καρπιαίου σωλήνα

- Να πραγματοποιείται βιοψία

Υαλοειδεκτομή

- Σε περίπτωση προσβολής

- Λόγω της τοπικής παραγωγής TTR ένδειξη ακόμη και μετά από μεταμόσχευση ήπατος

ΔΙΑΙΤΗΤΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

Περιορισμός άλατος

Μικρή μελέτη με 24 ασθενείς με wt-ATTR που κατανάλωναν εκχυλίσματα πράσινου τσαγιού για ένα έτος ανέδειξε κάποια θετικά αποτελέσματα σε ασθενείς με καρδιακή συμμετοχή

MULTIDISCIPLINARY APPROACH-Short and long term monitoring

- ▶ Ρευματολόγος
- ▶ Καρδιολόγος
- ▶ Νευρολόγος
- ▶ Νεφρολόγος
- ▶ Οφθαλμίατρος
- ▶ Γαστρεντερολόγος
- ▶ Χειρουργός
- ▶ Γενετιστής
- ▶ Φυσικοθεραπευτής
- ▶ Διατροφολόγος

'TAKE HOME' MESSAGES

Επιβίωση κυμαίνεται ανάλογα με την ύπαρξη ή όχι μεταλλαγμένης τρανσθυρετίνης

Η πρόγνωση καθορίζεται από τα προσβεβλημένα όργανα και από το είδος της μετάλλαξης (μονή μετάλλαξη σε ένα νουκλεοτίδιο-SNPs)

Οι ασθενείς με μη μεταλλαγμένη νόσο έχουν καλύτερο προσδόκιμο επιβίωσης, κάποιοι μπορεί να παραμένουν και επί δεκαετίες ασυμπτωματικοί

Γεωγραφική κατανομή (hATTR)-Η διεισδυτικότητα της κάθε μετάλλαξης σχετίζεται με την ενδημικότητα της κάθε περιοχής

‘TAKE HOME’ MESSAGES (συνέχεια)

- Η καρδιακή προσβολή δεν προδικάζει εξίσου κακή πρόγνωση με την AL αμυλοείδωση
- Ενώ στην AL είναι μόλις 6 μήνες, στην ATTR ειδικά σε ηλικιωμένους μπορεί να είναι και πολλά έτη, ακόμη και σε αυτούς με μεταλλαγμένη TTR.
- Θεραπεία εκλογής παραμένει η μεταμόσχευση ήπατος για τη μεταλλαγμένη μορφή
- Δεν υπάρχει κανένα εγκεκριμένο σκεύασμα από τον FDA, ενώ ο EMEA έχει εγκρίνει το tafamidis ως θεραπεία πρώτης γραμμής για ασθενείς με FAP σταδίου

ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ

THANK YOU